

УДК 615.284:311.14:339.16

К. А. ЛЮХАНОВА

Національний фармацевтичний університет

АНАЛІЗ ОБСЯГІВ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИТРОМБОТИЧНИХ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ НА УКРАЇНСЬКОМУ ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ РИНКУ

Проведено аналіз ринку антитромботичних лікарських препаратів. Визначено, що лідируюча позиція належить закордонним виробникам, встановлено обсяги реалізації препаратів у натуральному і у грошовому виразі від загальних обсягів реалізації імпортованих препаратів антитромботичної дії. Розраховані коефіцієнти конкурентоспроможності антитромботичних лікарських препаратів та встановлено рівень напруженості між виробниками.

Ключові слова: антитромботичні лікарські препарати, коефіцієнт конкурентоспроможності, рівень напруженості.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Патологія серцево-судинної системи сьогодні є однією з найпоширеніших серед населення України. Так, за офіційними даними ВООЗ – Україна посідає перше місце в Європі за кількістю серцево-судинних захворювань (ССЗ). Експерти констатують, що тільки в 2011-2012 роках ССЗ коштували життя 440 тисячам українців. Європейські дослідники пояснюють такі високі цифри небажанням українців звертатися до лікарів з метою профілактики ССЗ, відсутністю проведення оглядів на ранніх стадіях ССЗ, а також загальна недовіра до медичних працівників. Варто також відзначити, що сьогодні захворювання серцево-судинної системи є найчастішою причиною смертності у всьому світі. За останні 20 років, за оцінками експертів, рівень цього захворювання виріс більш ніж на 20 % [3].

Більшості ССЗ можна запобігти шляхом їх профілактики та контролю факторів ризику – вживання тютюну, нездорове харчування і ожиріння, відсутність фізичної активності та ін. Однак найбільш ефективним протистоянням ССЗ залишається тромболітична терапія. Це сформуло головну мету досліджень – аналіз динаміки ємності ринку антитромботичних лікарських препаратів (АТЛП), їх конкурентоспроможності та рівня напруженості між виробниками.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різним напрямом організаційно-економічних, нормативно-правових, соціально-економічних, фармакоекономічних досліджень, що стосуються аналізу ринку лікарських препаратів, приділялась увага багатьох вітчизняних вчених [2, 4, 6].

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Дослідження рівня монополізації ринку антитромботичних лікарських препаратів раніше не проводились.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного дослідження було аналіз обсягів реалізації антитромботичних лікарських препаратів на українському фармацевтичному ринку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Станом на серпень 2013 р. до Державного реєстру лікарських засобів внесені 32 міжнародних назви АТЛП, що представлені 343 торговими найменуваннями [1]. За підсумками 2012 року обсяг роздрібного ринку ліків сягнув відмітки 27054 млн грн. і 1267 млн уп., збільшившись відносно 2011 р. на 17,4 % в грошовому і зменшившись на 5,5 % у натуральному виразі [7].

Результати аналізу ємності ринку АТЛП із визначенням їх питомої ваги в загальній ємності фармацевтичного ринку представлені у табл. 1.

За підсумками 2012 р. лідируюча позиція на ринку лікарських препаратів з антитромботичною дією належить закордонному виробнику – 75,64 %. Серед країн-постачальників домінує Норвегія, завдяки фармацевтичній компанії Nusomed, яка представляє на фармацевтичний ринок один з найзатребуваних препаратів – Кардіомагніл. Обсяг продажу АТЛП компанії Nusomed в Україні складає 69,72 % у натуральному і 71,43 % у грошовому виразі від загальних обсягів реалізації імпортованих препаратів антитромботичної дії (табл. 2). Друге місце серед зарубіжних фірм-виробників за обсягами продажу

АТЛП у грошовому виразі поділяють Польща (7,58 %) та Німеччина (7,32 %), частка ринку яких у натуральному показники дорівнює 7,21 та 7,42 % відповідно. Також на вітчизняному фармацевтичному ринку представлені компанії з Італії, Канади, Швейцарії, Індії, Угорщини, Австрії та інших країн.

Як свідчать дані табл. 2, зростання обсягів продажу АТЛП у натуральному виразі у 2012 р. порівняно з 2010 р. відмічається за наступними країнами-виробниками: Норвегія (+4,65 %), Польща (+1,24 %), Ізраїль (+0,18 %) і Італія (+0,07 %). Зростання обсягів реалізації АТЛП у грошовому виразі фіксується для препаратів виробництва Норвегії (+39,24%), Індії (+1,59 %), Австрії (+0,3 %) і Латвії (+0,04 %).

Таблиця 1

ЄМНІСТЬ РОЗДРІБНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ ЛП ТА ПИТОМА ВАГА АТЛП

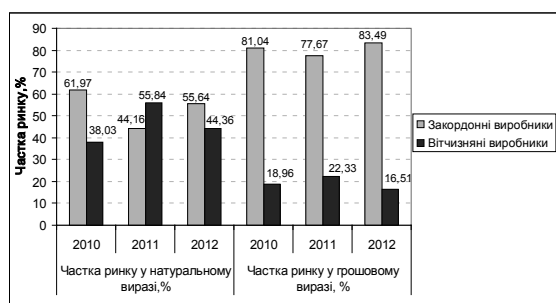
Період	Ємність фармацевтичного ринку	Ємність ринку АТЛП	Питома вага АТЛП, %	Ємність фармацевтичного ринку	Ємність ринку АТЛП	Питома вага АТЛП, %
	млн уп.			млн грн.		
2010	1186	13,81	1,16	19689	664,85	3,38
2011	1201	13,93	1,16	23038	732,42	3,18
2012	1267	14,04	1,11	27054	757,23	2,8

Таблиця 2

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗПОДІЛУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН-ВИРОБНИКІВ ЗА ОБСЯГАМИ ПРОДАЖУ АТЛП НА РИНКУ УКРАЇНИ

Країна-виробник	2010	2011	2012	Д до 2010р.	Д до 2011р.	2010	2011	2012	Д до 2010р.	Д до 2011р.
	Натуральний вираз, %					Грошовий вираз, %				
Польща	6,11	7,35	7,21	1,24	-0,14	7,78	7,35	7,58	-0,43	0,23
Італія	0,03	0,10	0,09	0,07	-0,01	0,23	0,10	0,09	-0,13	-0,01
Канада	1,45	0,71	0,73	-0,74	0,02	0,78	0,71	0,74	-0,07	0,03
Швейцарія	2,83	1,20	1,3	-1,63	0,1	2,00	1,20	1,4	-0,8	0,2
Німеччина	9,04	8,81	7,42	-0,23	-1,39	9,88	8,81	7,32	-1,07	-1,49
Індія	4,81	4,40	4,6	-0,41	0,2	2,81	4,40	4,3	1,59	-0,1
Угорщина	0,41	0,24	0,34	-0,17	0,1	0,64	0,24	0,31	-0,4	0,07
Австрія	0,39	0,38	0,39	-0,01	0,01	0,08	0,38	0,29	0,3	-0,09
Великобританія	3,28	1,85	1,92	-1,43	0,07	18,03	1,85	1,23	-16,18	-0,62
Латвія	0,16	0,09	1,04	-0,07	0,95	0,05	0,09	0,07	0,04	-0,02
Іспанія	-	0,01	0,03	-	0,02	-	0,01	0,01	-	0
Словенія	0,32	0,28	0,24	-0,04	-0,04	1,83	0,28	0,37	-1,55	0,09
Норвегія	65,28	69,93	69,72	4,65	-0,21	30,69	69,93	71,43	39,24	1,5
Фінляндія	0,89	0,78	0,81	-0,11	0,03	0,85	0,78	0,81	-0,07	0,03
США	0,15	0,10	0,11	-0,05	0,01	1,43	0,10	0,3	-1,33	0,2
Франція	2,92	2,76	2,73	-0,16	-0,03	19,30	2,76	2,41	-16,54	-0,35
Ізраїль	0,24	0,42	0,52	0,18	0,1	0,67	0,42	0,51	-0,25	0,09
Чеська Республіка	-	0,07	0,08	-	0,01	-	0,07	0,1	-	0,03
Білорусь	1,69	0,52	0,72	-1,17	0,2	2,95	0,52	0,73	-2,43	0,21

Лідером серед вітчизняних виробників за обсягами продажу АТЛП є Концерн Стирол ВАТ (Україна, Горлівка). Частка ринку цього виробника у 2012 р. склала 28,33 % (за натуральними показниками) та 3,41 % (за вартісними показниками), що є менше на 7,41 та 1,34 % відповідно відносно 2011 р.. Загалом відмічається зменшення часток ринку вітчизняних виробників у 2012 р.: на 11,49 % у натуральному і 5,81% у грошовому виразі відносно 2011 р. (рис. 2).

Рис. 2 Співвідношення часток ринку вітчизняних та зарубіжних виробників АТЛП

Безумовно, конкуренція на ринку АТЛП є позитивним явищем. Уряди майже всіх європейських країн приймають численні закони для стимулювання розвитку конкуренції, щоб не допустити здійснення антиконкурентних дій суб'єктами господарювання та монополізації економіки.

Для суб'єктів господарювання властиво бажання розширення частки ринку, забезпечення для себе вигідніших умов функціонування. Іншими словами для фірм, що працюють в умовах конкуренції, на будь-якому етапі розвитку характерне прагнення до монополізації. Для вивчення рівня монополізації було розраховано індекс Харфінделя-Хіршмана (ІХХ) (табл. 3).

Як свідчать отримані дані, найбільше значення ІХХ за весь період дослідження мала компанія Nyscomed (Норвегія) у 2010 р., проте продовж двох років рівень монополізації цього виробника зменшувався і в 2012 р. становив уже 463,54. В той же час український виробник Концерн Стирол ВАТ (Горлівка) навпаки збільшив цей показник з 627,50 (2010 р.) до 802,59 (2012 р.), що навіть перевищило показники Nyscomed.

На наступному етапі дослідження були встановлені препарати-лідери за обсягами продажу в натуральному та грошовому виразі впродовж 2010-2012 року (табл. 4).

Перше місце за обсягами продажу у натуральному виразі посідає Фенілін-Здоров'я, таб. 0,03 г банку, № 20, Здоров'я ТОВ (Україна, Харків), з обсягом продажу за 2012 р. 1650714,84 уп., що перевищує зазначений показник на 7,5 % порівняно з показниками обсягів реалізації у 2011 р. Проте до ТОП-10 у грошовому виразі потрапило лише декілька вітчизняних препаратів: Пентосан полісульфат SP 54, таб. п/о 25 мг, № 100, Натурфарм ЗАТ (Україна, Київ) обсяги продажу якого в 2012 р склала 902,52 тис. грн., та препарат Асафен, Pharmascience (Канада), таб. жув. 80 мг, але не №30 а № 90. Перше місце займає імпортований препарат Варфарин Оріон, таб. 3 мг, № 100, Orion (Фінляндія) – обсяги продажу у грошовому виразі цього препарату порівняно з 2011 р. зросли на 41,01%.

Загалом ємність ринку препаратів антитромботичної дії збільшилась як в натуральному виразі, — на 5,210 %, так і в грошовому – на 14,84 %, що в першу чергу, можна пояснити змінами цінової кон'юнктури ринку АТЛП.

Також значна увага була відведена конкурентоспроможності, як інтегральному показнику,

Таблиця 3

РЕЗУЛЬТАТИ РОЗРАХУНКІВ СТУПЕНЯ МОНОПОЛІЗАЦІЇ РИНКУ АТЛП

Компанія-виробник	Частка ринку, %			Індекс (ІХХ)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Концерн Стирол ВАТ (Україна, Горлівка)	25,05	35,74	28,33	627,50	1277,35	802,59
Nyscomed (Норвегія)	40,46	9,07	21,53	1637,01	82,26	463,54
Bayer Schering Pharma (Німеччина)	3,28	7,37	7,31	10,76	54,32	53,44
Biomed Lublin (Польща, Люблін)	2,11	4,39	4,24	4,45	19,27	17,98
Фармак ВАТ (Україна, Київ)	2,41	5,04	3,97	5,81	25,40	15,76
Polpharma (Польща)	1,68	4,18	3,86	2,82	17,47	14,90
Sanofi-Aventis (Франція)	1,81	3,22	3,41	3,28	10,37	11,63
Berlin-Chemie/Menarini Group (Німеччина)	2,28	2,89	3,02	5,20	8,35	9,12
Kusum Healthcare (Індія)	1,71	3,62	2,52	2,92	13,10	6,35
GlaxoSmithKline (Великобританія)	2,00	2,14	2,16	4,00	4,58	4,67
Здоров'я ТОВ (Україна, Харків)	2,38	2,85	2,15	5,66	8,12	4,62
Київський вітамінний завод ВАТ (Україна, Київ)	1,68	2,66	2,10	2,82	7,08	4,41
ДЗ ДНЦІЗ ТОВ (Україна, Дніпропетровськ)	1,87	2,39	1,73	3,50	5,71	2,99

ТОП-10 АГЛП-ЛІДЕРІВ ЗА ОБСЯГАМИ ПРОДАЖУ В УКРАЇНІ ЗА 2012 р.

№ з/п	Торгове найменування АТЛП	Обсяги продажу АТЛП
у натуральному виразі, уп.		
1	Фенілін-Здоров'я, Здоров'я ТОВ (Україна, Харків), таб. 0,03 г банку, № 20	1650714,84
2	Пентосан полісульфат SP 54, Натурфарм ЗАТ (Україна, Київ), таб. п/о 25 мг, № 100	1311079,22
3	Тиклід®, Sanofi-Aventis (Франція), таб. п/о 250 мг, № 20	1145938,41
4	Кардіомагніл, Nyscomed (Норвегія), таб. п/о, № 100	1145938,41
5	Біострепта, Biomed Lublin (Польща, Люблін), супп. ректал. Блістер, № 6	255826,97
6	Ацекардін, Фітофарм ВАТ (Україна, Артемівськ), таб. 100 мг контейнер, № 100	200209,07
7	Фраксипарин® форте, GlaxoSmithKline (Великобританія), р-н д/ін. 15200 МО анти-Ха шприц 0,8 мл, № 10	197747,51
8	Аклотин, MEDA Pharmaceuticals Switzerland (Швейцарія), таб. п/о 250 мг, № 20	152508,25
9	Дісгрін, J.Uriach & Cia (Іспанія), капс. 300 мг блістер, № 30	144924,55
10	Асафен, Pharmascience (Канада), таб. жув. 80 мг, № 30	143077,53
у грошовому виразі, тис. грн.		
1	Варфарин Оріон, Orion (Фінляндія), таб. 3 мг, № 100	830,45
2	Зілт®, KRKA (Словенія), таб. п / полон. оболонкою 75 мг, № 28	3867,53
3	Клопідогрел-Ратіофарм, Teva (Ізраїль), таб. п/о 75 мг блістер, № 14	870,63
4	Асафен, Pharmascience (Канада), табл. жев. 80 мг, № 90	875,18
5	Арікстра®, GlaxoSmithKline (Великобританія), р-н д/ін. 2,5 мг / 0,5 мл шприц, № 10	8871,37
6	Плавікс, Sanofi-Aventis (Франція), таб. п/о 75 мг, № 14	23874,77
7	Іпатон®, Egis (Угорщина), таб. п/о 250 мг блістер, № 20	897,96
8	Пентосан полісульфат SP 54, Натурфарм ЗАТ (Україна, Київ), таб. п/о 25 мг, № 100	902,52
9	Фраксипарин®, GlaxoSmithKline (Великобританія), р-н д/ін. 2850 МО анти-Ха шприц 0,3 мл, № 2	912,27
10	Атерокард, Київський вітамінний завод ВАТ (Україна, Київ), таб. п/о 75 мг, № 40	1960,57

який охоплює, з одного боку, якісні характеристики товару, а з іншого – всі значні та досить вагомні для споживача умови придбання та майбутнього використання АТЛП. У даному дослідженні висвітлена лише оцінка конкурентоспроможності за об'ємом продажу АТЛП. Найвищий коефіцієнт серед АТЛП має вітчизняний препарат Дипіридамола, ДЗ ДНЦЛЗ ТОВ (Україна, Дніпропетровськ), таб. п/о 75 мг, № 40 ($K_k=0,009$). Наступні позиції займають Кардіомагніл, Nyscomed (Норвегія), таб. № 30 ($K_k=0,003$), Асперкард, Концерн Стирол ВАТ (Україна, Горлівка), таб. 100 мг, № 100 ($K_k=0,002$) та Кардіомагніл, Nyscomed (Норвегія), табл., № 100 ($K_k=0,001$).

Проте, як було зазначено вище, конкурентоспроможність будь-якого препарату на ринку визначається сукупністю багатьох факторів і зазвичай розглядається як перевага даного препарату в порівнянні з іншим (аналогічним за призначенням або його замінником). Тому в роботі було проаналізовано ступінь напруженості між виробниками, які представляють свої АТЛП на ринку України. Для його визначення, було розраховано коефіцієнт напруженості K_{in} :

$$K_{in} = \frac{n-1}{n}, \quad (1)$$

де n – кількість усіх конкурентних аналогів АТЛП [5].

Ступінь напруженості було розраховано серед усіх лікарських препаратів з антитромботичною дією, проте в таблицю винесені АТЛП, які мають коефіцієнт вище 0 (табл. 5).

Таблиця 5

ПОКАЗНИКИ КОЕФІЦІЄНТА НАПРУЖЕНОСТІ МІЖ ВИРОБНИКАМИ АТЛП

Назва лікарського препарату	Варфарин	Гепарин	Клопідогрель	Тиклопідин	Дипіридамола
Коефіцієнт напруженості K_{in}	0,66	0,8	0,5	0,5	0,75

Проаналізувавши отримані дані, можна зробити висновок, що найбільша конкуренція спостерігається серед виробників, які випускають аналоги гепарину ($K_{in}=0,8$), також висока конкуренція між виробниками дипіридамоли ($K_{in}=0,75$). Препарати варфарин, тиклопідин та клопідогрель мають $K_{in}=0,5$, усі інші АТЛП мають лише по одному лікарському препарату, тому для них даний коефіцієнт не розраховувався. У зв'язку з цим було вирішено провести аналіз напруженості по АТС класифікації серед усіх АТЛП, що представлені на ринку України (табл. 6).

Таблиця 6

**ПОКАЗНИКИ КОЕФІЦІЄНТА
НАПРУЖЕНОСТІ МІЖ ВИРОБНИКАМИ
АТЛП ЗА АТС КЛАСИФІКАЦІЄЮ**

АТС код (4)	Коефіцієнт напруженос- ті K_{in}
V01A A Антагоністи вітаміну К	0,83
V01A B Група гепарину	0,93
V01A C Антиагреганти	0,98
V01A D Ферменти	0,92
V01A E Прямі інгібітори тромбіну	0,00
V01A X Інші антитромботичні засоби	0,50

Наведені в таблиці дані свідчать, що найбільша напруженість існує серед виробників, що виробляють антиагреганти ($K_{in}=0,98$), гепарин ($K_{in}=0,93$) та ферменти ($K_{in}=0,92$), також високий показник і у антагоністів вітаміну К ($K_{in}=0,83$).

Виходячи з отриманих даних, подальші дослідження мають бути спрямовані на поглиблений аналіз факторів, які мають змогу впливати на емність ринку з подальшим прогнозуванням рівня забезпечення АТЛП населення України.

**ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК**

1. Показано, що станом на 2013 рік на території України зареєстровано та реалізується 343 лікарських препаратів антитромботичної дії. Встановлено, що лідируюча позиція на ринку АТЛП належить закордонним виробникам – 75,64 %, де перше місце посідає фармацевтична компанія Nусomed, обсяг реалізації препаратів якої складає 69,72 % у натуральному і 71,43 % у грошовому виразі від загальних обсягів реалізації імпортованих препаратів антитромботичної дії.

2. Встановлено коефіцієнти конкурентоспроможності АТЛП, найвищий коефіцієнт має Дипіридамом ($K_k=0,009$), за ним слідують Кардіомагніл ($K_k=0,003$) та Аспекард ($K_k=0,002$). З'ясовано, що на цей час ринок АТЛП не є монополізованим.

3. Проаналізовано рівень напруженості між виробниками АТЛП, та встановлено, що найбільша напруженість існує серед виробників ан-

тиагрегантів ($K_{in}=0,98$), гепарину ($K_{in}=0,93$) та ферментів ($K_{in}=0,92$), також високий показник для групи антагоністів вітаміну К ($K_{in}=0,83$).

**ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ**

- База даних лікарських засобів, що зареєстровані в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mozdoc.kiev.ua>.
- Немченко А. С. Маркетингове дослідження фармацевтичного ринку противірусних та антибактеріальних препаратів для лікування грипу та пост грипової пневмонії / А. С. Немченко, Л. С. Сімонян / Формування Національної лікарської політики за умов впровадження медичного страхування: питання освіти, теорії та практики: матеріали II Всеукраїнської науково-освітньої internet конференції Харків, 14 березня 2012 р.) – Х. : НФаУ, 2012. – С. 38-45.
- По количеству сердечно-сосудистых заболеваний Украина занимает первое место в Европе. // Экономические известия. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://news.eizvestia.com/zdorove/full/po-kolichestvu-serdechno-sosudistyh-zabolevanij-ukraina-zanimaet-pervoe-mesto-v-evrope>.
- Посилкіна О. В. Наукові підходи до управління якістю досліджень і розробок у фармацевтичній галузі / О. В. Посилкіна, М. І. Сидоренко // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2011. – № 4. – С. 13-24.
- Робертсон Т. Влияние конкуренции на распространение технологий / Т. Робертсон, Ю. Гатиньон // Классика маркетинга: пер. с англ. / сост. Б. М. Энис, К. Т. Кокс, М. П. Моква. — СПб.: Питер, 2001. — С. 263-282.
- Толочко, В. М. Дослідження витрат на фармацевтичне забезпечення хворих з гіпертонічною хворобою в умовах стаціонару / В. М. Толочко, Т. Ф. Музыка // Вісник фармації. – 2012. – № 1. – С. 18-20.
- Helicopter View: аптечний ринок України по итогам 2012 г. // Еженедельник Аптека. – № 875 (4). – 2013. – С. 14–16.

УДК 615.284:311.14:339.16

Е. А. Люханова

АНАЛИЗ ОБЪЕМОВ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИТРОМБОТИЧЕСКИХ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ПРЕПАРАТОВ НА УКРАИНСКОМ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОМ РЫНКЕ

Проведен анализ рынка анти тромботических лекарственных препаратов. Определено, что лидирующая позиция принадлежит зарубежным производителям. Установлены объемы реализации препаратов в натуральном и в денежном выражении от общих объемов реализации импортных препаратов анти тромботической действия. Рассчитаны коэффициенты конкурентоспособности анти тромботических лекарственных препаратов и установлен уровень напряженности между производителями.

Ключевые слова: анти тромботические лекарственные препараты, коэффициент конкурентоспособности, уровень напряженности.

UDC 615.284:311.14:339.16

K. A. Lyuhanova

ANALYSIS OF SALES VOLUMES OF ANTITHROMBOTIC MEDICINES ON UKRAINIAN PHARMACEUTICAL MARKET

Have been analyzed the market of antithrombotic medicines. It was determined that the leading position belongs to foreign manufacturers. Established the sales of products in natural and in money terms from the total sales volume of imported medicines of antithrombotic action. Calculated the coefficients of competitiveness of antithrombotic medicines and established the level of tension between the producers.

Key words: antithrombotic medicines, coefficient of competitiveness, level of tension.

Адреса для листування:

61002, м. Харків, вул. Пушкінська, 53

Кафедра менеджменту та маркетингу, НФаУ

E-mail: timanjuk@rambler.ru

Надійшла до редакції:

29.11.2013